

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

כרך יג, תשכ"ב

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

לריתוך: מבער, שבלעדי אשו לא תיתכן הלחמה, מזרק, מכשיר הזורק משהו, מחזק — מכשיר להחיקה, מלחם — להלחמה, מצב — בהבלעת הנון — להצבה, מצת — להצתה, מקבע — לקביעה ומרתכה — (לא "מרתך", כי המדובר הוא במכונה גדולה, ולא במכשיר קטן, לריתוך בחשמל). המונח סינר-ריתוך מזכיר לנו שוב, שאין להגות "סינור". ריתוך נקודות בסכטך מלמדנו, שיש תחליף עברי ל"זיגוג". "מחבר קמץ יחיד נון" מלמדנו שגם סימני התנועות וצורות האותיות בעברית עשויים לשמש סמלים לצורות שונות של השקה או חיבור, ואין צורך לכנות צורות אלה ב-T או ב-J הלאטיניות. יפה הוא חידוש הפועל המדיר, כלומר, לכסן או שיווה צורת מדרון בחיבור או בהשקה, וכן השם מדר. מלים כאלה ועוד כהנה וכהנה, המצויות במילון קטן זה למונחי הרתכות, אמנם לא יעשו אותנו לרתכים או למלחימים, לשם כך כדאי לנו אולי ללמוד בשיעורים של משרד העבודה, אבל בלי ספק עשויות הן לסייע לנו בשיפורה ובהרחבתה של הלשון בפינו ובעטנו.

מאיר רוטנברג

על השמטת המלה להיות

י' פרץ קובע בפסקה 5 של מאמרו התחיל פועל (לשוננו לעם קכא—קכב):
 "אחרי פועל עזר (חיובי ושלילי) ואחרי תחליפיו דרך, עתיד יש שהמלה להיות נשמטת (אולי לשם קיצור,

ואולי משום שהיא מובנת מתוך העניין) ונשאר רק הבינוני. במשפט „התחילו כל העם שורפין“ (פסחים א, ח) הכוונה: התחילו כל העם להיות שורפין. אליפסה (השמטה) כזאת נהגת הרבה במקורותינו אחרי הפועל התחיל (כמובא לעיל) ואחרי השם דרך“.

הדוגמאות המובאות במאמר המוזכר כולן מתוך הספרות התלמודית הן, ומכך מתקבל הרושם, כי רק בספרות התלמודית אנו נתקלים בהשמטת המלה להיות. ולא היא.

השמטת המלה להיות אנו מוצאים גם במקרא, בהתאם לפירושים מתקבלים על הדעת. והנה דוגמאות מספר: ויחל נח (להיות)¹ איש האדמה (בראשית ט, כ) — השווה תרגום יונתן: ושרי נח למהוי; ועיניו החלו (להיות) כהות² (ש"א ג, ב) — השווה פירוש רד"ק: להיות כהות; אשר כמהו לא נהיתה וכמהו לא תסף (להיות) (שמות יא, ו) — השווה תרגום יונתן: לא תוסיף למהוי; כמהו לא נהיה

1. המלים, שאינן במקור ושיש להשלימן על-פי פירוש או

תרגום מסוים, מובאות במאמר זה בין סוגריים מרובעים.

2. לעניין פסוק זה אנו קוראים במאמר המוזכר, בפסקה 2:

„במקרא מתקשר החל עם המקור המתחבר (שם: הפועל) כמו שאר פועלי העזר: יכול, מיהר, הואיל, אבה, חפץ, ביקש, מיאן, חדל. למשל: ובנימין החל להכות חללים (שופטים כ, לט); החל די להשליח ביהודה (מ"ב טו, לו); אשר החילות לנפול לפניו (אסתר ו, יג). תורג הכתוב: ועיניו החלו כהות (ש"א ג, ב); יש מתקנים כהות; ר' סגל בפירושו וגזניוס בדקדוק סע' 120)“.

מִן הָעוֹלָם וְאַחֲרָיו לֹא יוֹסֵף (לְהִיּוֹת) עַד שְׁנֵי דוֹר וְדוֹר (יִוָּאל
 ב, ב) — הַשְׁוּוּה פִּירוּשׁ מִצּוֹדֵת דוֹד : לֹא יוֹסֵף לְהִיּוֹת כְּמוֹהוּ³ ;
 וְהִנֵּה שְׁבָה (לְהִיּוֹת) כְּבִשְׂרוֹ (שְׁמוֹת ד, ז) — הַשְׁוּוּה תְּרַגּוֹם
 יְרוּשְׁלַמִּי : תִּבֵּת לְמַהוּי בְּרִיָּא הִי כְּבִשְׂרִיהּ ; וַיִּפְקֵד שֶׁר הַטְּבַחִים
 אֶת יוֹסֵף (לְהִיּוֹת) אֲתָם (בְּרֵאשִׁית מ, ד) — הַשְׁוּוּה רִשׁׁי :
 וַיִּפְקֵד שֶׁר הַטְּבַחִים אֶת יוֹסֵף לְהִיּוֹת אֲתָם ; וּבָאוּ בֵּה הַמִּים
 הַמְּאַרְרִים (לְהִיּוֹת) (ל)מְרִים (בְּמִד' ה, כד) — הַשְׁוּוּה רִשׁׁי :
 לְמְרִים, לְהִיּוֹת לֵה רְעִים וּמְרִים ; כִּהֲתַמֵּךְ (לְהִיּוֹת) שׁוֹדֵד
 תּוֹשֵׁד (יִשְׁע' לֵג, א) — הַשְׁוּוּה רִשׁׁי : כִּהֲתַמֵּךְ (לְהִיּוֹת) שׁוֹדֵד ;
 מֵה לֵךְ (לְהִיּוֹת) נִרְדָּם (יִוְנָה א, ו) — הַשְׁוּוּה רִשׁׁי : מֵה
 לֵךְ נִרְדָּם, מֵה לֵךְ לְהִיּוֹת נִרְדָּם ; הַהִפְכִי הַצּוֹר (לְהִיּוֹת) אֲגָם
 מִים (תֵּה' קִיד, ח) — הַשְׁוּוּה מִצּוֹד' : הַהוֹפֵךְ אֶת הַצּוֹר הַיֵּבֶשׁ
 לְהִיּוֹת אֲגָם מִים ; וְעוֹד.

כֵּן נִמְצְאִים בְּמִקְרָא מִקּוֹמוֹת רַבִּים, שֶׁהִפְרָשְׁנִים הַשְּׂאִירוֹם
 סְתוּמִים, וְעַל יִסוּד הַהֲנַחָה, שֶׁמִּתּוֹךְ הַטְּקִסְט הַמִּקְרָאִי שֶׁלָּהֶם
 הוֹשְׁמַטָה הַמְּלָה לְהִיּוֹת, נִיתֵן לְפִרְשֵׁם בְּאוֹפֵן מִתְקַבֵּל עַל הַדַּעַת.
 וְהִנֵּה לְדוּגְמָה : וְתַתֵּן אוֹתָהּ לְאַבְרָהָם אִישָׁה (לְהִיּוֹת) לוֹ
 לְאִשָּׁה (בְּרֵאשִׁית טו, ט) ; וַיִּתֵּן לְבֶן לְרַחֵל בְּתוֹ אֶת בְּלָהָה שֶׁפָּחַתוּ
 (לְהִיּוֹת) לֵה לְשִׁפְחָה (בְּרֵאשִׁית כט, כט) ; וְאַלְעָזָר בֶּן אֶהֱרָן לֵקַח
 לוֹ מִבְּנוֹת פּוּטִיָּאל (לְהִיּוֹת) לוֹ לְאִשָּׁה (שְׁמוֹת ו, כה) ; וְכִיּוֹ"ב⁴.

3. מְרִי כוֹתֵב : ist natürlich להיות zu ergänzen.

4. וְאוֹלֵי יֵשׁ לְפִרְשׁ לְפִי זֶה : מִימִים יְמִימָה תִּלְכְּנָה בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל
 (לְהִיּוֹת) לְתַנּוֹת לְבַת יִפְתָּח (שׁוֹפְטִים יא, מ), כְּלוֹמֵר, לַעֲשׂוֹת לֵה הַסֵּפֶד
 כְּמוֹ תַנּוֹת. הוֹרָאוֹת תַנּוֹת כֹּאן הִיא כְּהוֹרָאת מְלָה זֶה בְּמִלְאֲכֵי א, ג :